भगवान बुद्धका उपदेश

धर्मचक्र

धर्मचक्र संस्कृत भाषाबाट आएको शब्द हो। जसरी रथका पाङ्ग्राहरू निरन्तर घुमिरहन्छन्, त्यसरी नै भगवान बुद्धका उपदेशहरू निरन्तर अनि वृहत रूपमा फैलिरहने छन्। रथका आठ भागले बौद्ध धर्मको आर्य अष्टाङगिक मार्ग, जुन आर्हत प्राप्त गर्ने महत्वपूर्ण मार्ग हो, लाई प्रतिनिधित्व गर्दछ। आर्य अष्टाङगिक मार्ग भन्नाले सम्यक् दृष्टि, सम्यक् संकल्प, सम्यक् वचन, सम्यक् कर्म, सम्यक् जीविका, सम्यक् प्रयन्न, सम्यक् स्मृति र सम्यक् समाधि हुन्। प्राचीन समयमा बुद्धका मूर्ति तथा अन्य पूजा गर्ने सामग्रीहरू नहुँदा यसै धर्मचक्रको पूजा गर्ने गरिन्थ्यो। अहिले अन्तर्राष्ट्रिय रूपमै यस धर्मचक्रलाई बौद्ध धर्मको प्रतीकको रूपमा प्रयोग गरिन्छ।

Copyright © 1972, 2018 by **BUKKYO DENDO KYOKAI**

Any part of this book may be quoted without permission. We only ask that **Bukkyo Dendo Kyokai**, Tokyo, be credited and that a copy of the publication sent to us. Thank you.

BUKKYO DENDO KYOKAI

(Society for the Promotion of Buddhism)
3-14, Shiba 4-chome,
Minato-ku, Tokyo, Japan, 108-0014
Phone: (03) 3455-5851
Fax: (03) 3798-2758
E-mail: bdk@bdk.or.jp   http://www.bdk.or.jp

Eighth Printing, 2018

Printed by
Kosaido Co., Ltd.
Tokyo, Japan

भगवान बुद्धका प्रज्ञा सागरझैँ विशाल छ अनि हृदय असीम करुणाले भरिएको छ।

बुद्धको कुनै स्वरूप छैन तैपनि अत्युत्तम रूपमा प्रकट भई असीम करुणामय हृदयले हामीहरूलाई मार्गदर्शन गरिरहनु भएको छ।

पाँच हजार अधिक ठेलीमा संग्रहित बुद्धले दिनुभएको उपदेशहरूको सार समावेश गरिएको यो पुस्तक अत्यन्तै मूल्यवान् छ। बुद्धका उपदेशहरू पच्चीस सय वर्षभन्दा अघिदेखि जाती, वर्गको भेदभाव तथा देशको सिमाना नाघेर निरन्तर संरक्षित र हस्तान्तरित हुँदै आइरहेको छ।

यस पुस्तकमा समावेश गरिएका बुद्धका वाणीहरूले मानव जीवनको हरेक पक्षलाई स्पर्श गरी पुण्य प्राप्त हुनेछ।

धम्मपद

रिसले वैरभाव शान्त हुने छैन, प्रेमभावले मात्र शान्त हुनसक्छ , यही सनातनदेखि चलिआएको धर्म हो । (५)

आफ्नो मूर्खतालाई चिन्न सक्ने मानिस नै विवेकी कहलिन्छ , मूर्ख भईकन पनि विवेकी छु भन्नेहरू वास्तवमा मूर्ख हुन् । (६३)

युद्धमा हजारौँ मानिसलाई हजारौँ पटक पराजित गर्ने व्यक्तिभन्दा स्वयम्लाई जित्न सक्ने मानिस नै श्रेष्ठ हुन्छ । (१०३)

उत्तम धर्म नजानेर सय वर्ष बाँच्नुभन्दा उत्तम धर्म जानेर एकैदिन बाँच्नु राम्रो हुन्छ । (११५)

मनुष्य जन्म प्राप्त गर्न कठिन छ , जन्मेर पनि जीवित रहनु कठिन छ , जीवित रहे पनि धर्म श्रवण गर्नु कठिन छ , बुद्धको जन्म हुनु कठिन छ । (१८२)

कुनै पाप नगर्नु , पुण्य सञ्चित गर्दै आफ्नो चित्तलाई शुद्ध गर्नु त्यही नै भगवान बुद्धको उपदेश हो । (१८३)

अन्तिम समयमा, न त छोराले रक्षा गर्न सक्दछ ,न त पिताले न त आफन्तहरूले नै । मृत्युले गाँजेपछि कसैले पनि केही गर्न सक्दैन । (२८८)

विषय सूची

बुद्ध

प्रथम अध्याय शाक्यमुनि बुद्ध 2
१. बुद्धको जीवनी 2
२. बुद्धका अन्तिम उपदेश 10
द्वितीय अध्याय अनादि एवं गौरवशाली बुद्ध 15
१. उनका करुणा र संकल्पहरू 15
२. बुद्धको मोक्ष र हाम्रा निमित्त मुक्ति 19
३. अनादि बुद्ध 22
तृतीय अध्याय बुद्धका रूप र उनका सद्‌गुणहरू 25
१. बुद्धको शरीरका तीन पक्षहरू 25
२. बुद्धको प्रादुर्भाव 29
३. बुद्धका सद्‌गुण 32

धर्म

प्रथम अध्याय हेतु-प्रत्यय 38
१. चार आर्य सत्य 38
२. हेतु-प्रत्यय 41
३. प्रतीत्य-समुन्पाद 42
द्वितीय अध्याय मन-मात्रको सिद्धान्त एवं वस्तुहरूको यथार्थ स्थिति 46
१. अनित्यता तथा अनात्मता 46
२. मन-मात्रको सिद्धान्त 49
३. वस्तुहरूको वास्तविक स्थिति 52

४. मध्यम मार्ग 57
तृतीय अध्याय बुद्ध-प्रकृति 65
१. पवित्रताको मन 65
२. बुद्ध-प्रकृति 71
३. अनात्मता 75
चतुर्थ अध्याय क्लेश 81
१. मानव क्लेश 81
२. मानव प्रकृति 88
३. मानव जीवन 90
४. मानव जीवनको वास्तविकता 95
पंचम अध्याय बुद्धले प्रदान गरेको मोक्ष 102
१. अमिताभ बुद्धको संकल्प 102
२. अमिताभ बुद्धको पवित्र भूमि 110

साधनाको मार्ग

प्रथम अध्याय विशुद्धी मार्ग 116
१. चित्त शुद्धी 116
२. सदाचारको असल मार्ग 123
३. प्राचीन कथाहरूमा भएका उपदेश 134
द्वितीय अध्याय व्यावहारिक प्राप्तिको मार्ग 150
१. सत्यको अन्वेषण 150
२. अभ्यासका मार्गहरू 163
३. श्रद्धाको मार्ग 176
४. पवित्र सूत्रहरू 184

संघ

प्रथम अध्याय संघका कर्तव्यहरू 194
१. भिक्षुहरू 194
२. उपासकहरू 200
३. सत्य जीवनको व्यावहारिक मार्गदर्शन 212
द्वितीय अध्याय बुद्धभूमिको निर्माण 225
१. संघमा मेलमिलाप 225
२. बुद्धभूमि 233
३. जसले बुद्धको भूमिमा कीर्ति प्राप्त गरेका छन् 238

सन्दर्भ सामग्रीहरू 245

परिशिष्ट

१. बुद्ध धर्मको संक्षिप्त इतिहास 258
२. बुद्धका उपदेशको प्रसारण 268
३. "भगवान बुद्धका उपदेश" को इतिहास 271
४. "भगवान बुद्धका उपदेश" को अनुक्रमणिका 273
५. संस्कृत शब्द संग्रह 281

बुद्ध धर्म प्रवर्द्धन प्रतिष्ठान
"भगवान बुद्धका उपदेश" को वितरण 288